

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ.

‘Ο λόγος γίνεται μὲν ὡς ἐνδιάθετος σπουδαίας μελέτης ὑπόθεσις εἰς τοὺς Ἱατροὺς καὶ φιλοσόφους ἀνερευνῶντας τὰ ὑλικὰ αὐτοῦ ὅργανα, ἢ τὴν ἄϋλον οὐσίαν, ἢτις δὶ αὐτοῦ ἐνεργεῖ· ἐνασχολεῖ δὲ ὡς προφορικὸς καὶ γραπτὸς Γραμματικοὺς καὶ Λεξικογράφους καὶ Ῥήτορας καὶ Ἰσορικοὺς καὶ Δικηγόρους.’ Άλλ’ ἀπὸ τὰς διαφόρους αὐτοῦ ἴδιοτητας περιέργος μάλιστα φαίνεται ἡ ἀμεσος σχέσις πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ ἡθικὴ αὐτοῦ δύναμις, τὴν ὥποιαν μεταχειριζόμενοι ὡς μοχλὸν κινοῦσιν ὀλοκλήρους λαοὺς δημαγωγοὺς, καὶ πορθητὰς, καὶ ἐφημεριδογράφους καὶ πολιτικοὺς καὶ διδάσκαλοι. Διὰ τοῦτο ἐπιχειρῶ νὰ ἔξετάσω [*] ἐνταῦθα συντόμως τὴν γλῶσσαν ὡς ἀρχὴν μὲν τοῦ κοινωνικοῦ βίου, μέσον δὲ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἀκριβέστατον, ὅπου ἐνδέχεται, τῶν ἡθῶν ἀπεικόνισμα.

Κείμενος ἐπὶ τοῦ ἀνωτάτου βαθμοῦ τῆς κλίμακος τῶν δυντων ὁ ἀνθρωπος ὑπερτερεῖ μάλιστα τὰ ἄλλα ζῶα κατὰ τὴν ἐντελέχειαν τῆς διανοίας· καὶ εὐλόγως ἡδη ἐρρέθη ὅτι, ἂν ἔμενε περιωρισμένον εἰς τὰς φυσικὰς αὐτοῦ δυνάμεις, τὸ εὐγενὲς τοῦτο καὶ πολυμήχανον δημιούργημα ἦθελε καταντῆσει ἀσθενὲς τῷόντι καὶ ἄθλιον ἐπειδὴ διὰ τοῦ νοὸς ὁ ἀνθρωπος περιλαμβάνει τὴν φύσιν ὀλόκληρον καὶ ὑποτάσσει τὰ στοιχεῖα, ἢ μεταβάλλει αὐτὰ εἰς αὐτόμata ὑπηρετοῦντα τὰς χρείας καὶ τὰς ἀπολαύσεις του· ὅθεν πέτεται μὲν ὑπεράνω τῶν νεφελῶν, ὅπου ἐνατενίζομεν ἐκστατικοὶ

(*) Τὸ πρόθρον τοῦτο, κάναβος ἢ μᾶλλον ἀπόσπασμα μακροτέρας διατριβῆς ἐκδοθησομένης ἵσως ὅταν ποτὲ συγχωρήσωσιν αἱ περιστάσεις, ἐστάλη εἰς τὸν Ἐρανιστὴν ἀνεπεξέργαστον σχέδιον, ὃποῖων ἡτο εἰς τὰ ἔγγραφα τοῦ συντάκτου.

ὑψούμενον τὸν ἀετὸν, ἢ καὶ μένων ἀκίνητος ἐπὶ τῆς γῆς,
περιπλανᾶται εἰς τὸ ἀπέραντον τοῦ οὐρανοῦ χάος,

"Ἄστρα περισκοπέων ἀνυμένων ἐνιαυτῶν
ἀπομακρύνει δὲ τὸν κεραυνὸν διὰ μαγικῆς, οὗτως εἰπεῖν,
ῥάβδου, ἢ διασχίζει τοὺς ὡκεανοὺς καταφρονῶν τὴν ὄρμὴν
τῶν ὑδάτων δὶ αὐτοῦ τοῦ ὕδατος, συνάπτων δὲ τοὺς διεσώ-
τας τόπους καὶ χρόνους μεταδίδει ἐν ρόπῃ ὁφθαλμοῦ τὰς
ἐννοίας του καὶ εἰς μόνος καταπαλαίει πολυαριθμούς πο-
λεμίων τάξεις, ὥστε δικαίως εἴπαμεν ἥδη ὅτι κατεστάθη
κύριος τῆς κτίσεως.

"Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν ὑπερόχων τούτων τοῦ ἀνθρώπου πλε-
ονεκτημάτων πρῶτον βεβαίως κατέχει τόπον ὁ λόγος, γέ-
ρας ἀληθῶς πολύτιμον τοῦ δημιουργοῦ, καθὼς καὶ αὐτὸς ὁ
νοῦς· ἐπειδὴ ὑπάρχει οὐχὶ μόνον βοηθὸς, ἀλλὰ καὶ συμ-
πλήρωμα τούτου· ὅτεν ὑλοποιῶν, τρόπον τινὰ, τὰς ἀύλους
ἰδέις διὰ τῶν σημείων, κοινοποιῶν δὲ αὐτὰς εἰς τοὺς ἄλλους
καὶ πλουτιζόμενος αὐτὸς ἀμοιβαίως ἀπὸ τὰς τῶν ἄλλων,
ἔχει πατρίδα ἀπασαν τὴν οἰκουμένην, κατεστάθη σύγχρο-
νος ὅλων τῶν αἰώνων, καὶ ἡ ὑπαρξίς του διαιωνίζεται.
"Τποτεθέντος δὲ ὅτι ἔλειπτε ποτε ὁ λόγος, καὶ τὸ πνεῦμα
τότε κατίηντα ἄχρηστον καὶ ἀνωφελὲς, ὥστε οὔτε ἴστορία,
οὔτε παράδοσις, οὔτε συζήτησις, οὔτε ἐπιστήμη, οὔτε κοι-
νωνία ὑπῆρχον· ἐπειδὴ δὲν ἔπρεπε νὰ ὀνομάζηται οὕτως ἡ
τυχηρά τινων ἀτόμων συνάντησις μὴ δυναμένων νὰ ἐκφρά-
σωσι πρὸς ἀλλήλους τὰς χρείας των, νὰ συνάψωσι σχέσεις
καὶ νὰ συνεργασθῶσιν ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος· ἀλλ' ἀντιβλε-
πομένων δίκην ἐννεῶν πρὶν μάθωσι νὰ παραστήσωσι διὰ
τῆς δακτυλολογίας ὅτι αἰσθάνονται.

Καὶ ὁ μὲν προφορικὸς λόγος ὑπάρχει σκιὰ, οὗτως εἰπεῖν,
φεύγοντα τῆς διανοίας, ὁ δὲ γραπτὸς εἰκὼν αὐτόχρημα καὶ
ἐσχάτη σχεδὸν τελειοποίησις, γίνεται ἀνεξάλειπτον αὐτῆς
σύμβολον. Καὶ πάλιν ἐκεῖνος μὲν σχετίζει τὸν ἀνθρωπὸν μὲ
τοὺς παρόντας, οὗτος δὲ μεταφέρει τὰς ἐννοίας ἡμῶν εἰς
μακρυνοὺς χρόνους καὶ ἀγνώστους χώρας, ὥστε κυρί-
ως ἀποδεικνύει ἐναργέστατα τὸν ἀληθῆ τοῦ ἀνθρώπου

προορισμὸν εἰς τὴν κοινωνίαν, τὴν φυσικὴν αὐτοῦ κατάστασιν. Εἴπα δὲ φυσικὴν ταύτην, ἐπειδὴ αἱ ἄγριαι φυλαὶ ἦτελευτῶσαι γίνονται ἡμεροι, ἢ ἀ κ λ η ε ἵς, ἀ τ δ η λ ο ι ἀφανίζονται εἰς σκοτεινὴν νύκτα. Τοῦτο δὲ ἐννοήσαντες οἱ ἀγχινοες ἡμῶν προπάτορες ὠνόμασαν τὸν ἀνθρωπὸν μέροπα, καὶ τὴν λέξιν ταύτην ὁ "Ομηρος μεταχειρίζεται ώς συνώνυμον τοῦ Αατινικοῦ mortalis. Ἀλλὰ καὶ εἰς Ἀσιατικὰς γλώσσας πολλὰς ἡ λέξις ἀνθρωπος σημαίνει φωνητικὸν ζῶον, καὶ τοῦτο φαίνεται ώς σύμφυτος ἡ κύριος τοῦ εἴδους του χαρακτῆρ. ὥστε ἀν ἀντὶ νὰ εἴπωμεν, ὅριζοντες τὸν ἀνθρωπὸν, ζῶον λογικὸν, ἐλέγομεν διαλογικὸν, ἡ φωνητικὸν, ἐπλησιάζομεν ἵσως πλειότερον τὴν ἀλήθειαν καθότι ἐκεῖνο μὲν τὸ κατηγορούμενον δὲν εὑρίσκεται πάντοτε, τούλαχιστον ἐντελῶς, τὸ δὲ δεύτερον τοῦτο ὑπάρχει ἀσυγκρίτως σταθερώτερον.

Σκεπτόμενοι δὲ καθ' ἑαυτὸν πῶς ἔκτελοῦνται αἱ διάφοροι τοῦ νοὸς ἐνέργειαι, καταλαμβάνομεν ὅτι ὁ συλλογισμὸς συνίσαται εἰς διάλογόν τινα μυσικὸν καὶ ἐνδόμυχον, καθ' ὃν αἱ ἴδεαι ἀλληλοδιαδύχως γεννώμεναι συνδέονται μὲ τὰς λέξεις αὐτὰς, αἱ ὄποιαι τὰς παριστῶσιν εἰς τὸν ἔξω κόσμον. Διὶ αὐτῶν τῷδε τῶν κατὰ συνθήκην συμβόλων εἰδοποιοῦμεν τὰς ἀναμνήσεις, καὶ χωρὶς τούτων δὲν ἔδυνάμεθα ποτὲ νὰ διατηρήσωμεν τὰ ἵχνη τῶν σκέψεων, ἡ νὰ ἀκολουθήσωμεν τὴν ἀλληλουχίαν τῶν αἰτιῶν καὶ ἀποτελεσμάτων. Ὁμοιογῶ δὲ ὅτι δὲν ἔχομεν ἀνάγκην ἀπόλυτον τῆς βοηθείας τῶν λέξεων ὡς πρὸς τὴν ἐνθύμησιν τῶν ὑλικῶν ἀντικειμένων ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα διαφέρει ὅταν πρόκηται περὶ ἀφηρημένων ἴδεῶν, ἡ ηθικῶν ἐντυπώσεων. Πῶς δυνάμεθα τῷδε τὰς προσηλώσωμεν εἰς τὸν νοῦν χωρὶς τινος σχήματος· τὸ δὲ σχῆμα τοῦτο τί ἄλλο ὑπάρχει, εἰμὴ ἡ ὄνομασία των. *Ἄς δοκιμάσωμεν π.χ. νὰ ζωγραφήσωμεν εἰς τὸν παλίμψαιον πίνακα τῆς διανοίας τὴν πίστιν, τὸ δίκαιον, τὴν εὐστάθειαν, τὴν τάξιν, καθὼς εἰκονίζομεν τὸ δένδρον, τὸ πτηνὸν, τὸ ἄζρον· καὶ ἀν δὲν κατορθώσωμεν τοῦτο, ἀνάγκη νὰ πιστεύσωμεν ὅτι διαλογιζόμεθα διὰ τῶν λέξεων. Διανοεῖται δὲ ἔκαστος

κατὰ τὴν γλῶσσάν του· καὶ ἡ ἰδέα ἐξαστράπτει εἰς τὴν φαντασίαν μὲ φράσιν ἥδη ἔτοιμον, ὅστε φαίνεται ως ἐὰν ἡ-κούομέν τινα ὁμιλίαν. Διὰ τοῦτο ἐμβριθεῖς φιλόσοφοι ἀνεκάλεσαν αἴφνηδις τὰς ἐννοίας των διὰ τοῦ βοηθήματος τούτου καὶ δεσμῶται καταδικασμένοι εἰς τρομερὰν ἐρημίαν, κατόρθωσαν νὰ συγγράψωσιν ἀξιόλογα βιβλία, τοῦ μυστικοῦ τούτου μονολόγου ὑπομνήματα. Οὕτω πάλαι ποτὲ ὁ Βοέτιος συνέταξεν εἰς τὴν σιωπὴν τῆς φυλακῆς τὴν περὶ παραμυθίας πραγματείαν του· ἐφ' ἡμῶν δὲ αὐτῶν ὁ Σιλβίος Πελικᾶς στερημένος πάντων τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ φωτὸς πάντοτε, ἐμελέτα εἰς τοὺς κεάδας τῆς Αὔστριας τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας καὶ ἀνοχῆς le mie prigionie. Οὕτως ἔτι καὶ ὁ Εὔλερος τυφλὸς διέλυε τῆς ὑψηλῆς γεωμετρίας προβλήματα. οὕτω τέλος πάντων ἄλλος, ἐκ γενετῆς ἀόμματος, ὁ Σένδερσων, ὃς ις ἀπέθανε κατὰ τὸ 1739, ἔφθασε νὰ παραδίδῃ μαθηματικὰ, νὰ ἀναγορευθῇ μέλος τῆς Βασιλικῆς τοῦ Λονδίνου ἑταιρείας καὶ καθηγητῆς τοῦ πανεπιζημίου τῆς Κανταβριγίας, διδάσκων, πρᾶγμα παράδοξον, τὴν Θεωρίαν τοῦ φωτὸς, τὸ ὅποιον ποτὲ δὲν εἶδε, καὶ τῶν λοιπῶν φαινομένων τῆς ὀπτικῆς. Ἀλλὰ τὶς ἀνάγκη νὰ ζητῶ μεν μακρὰν εἰς ξένους τόπους παραδείγματα, ἐν ὧ ἔχομεν συμπατριώτην καὶ καύχημα τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς τὸν "Ομηρον.

'Ο λεγόμενος ἄρα διαλογισμὸς ὑπάρχει ἐνδιάθετος ὁμιλία τοῦ ἀνθρώπου καθ' ἔαυτὸν ἐρωτῶντος καὶ ἀποκρινομένου παρὰ μέρος· ἀλλ' αὗτη δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀνευλέξεων. Διὰ τοῦτο ὅστις δὲν γνωρίζει νὰ ἐκφράσῃ τὰς ἰδέας του, σπανιωσέχει ἀνεπτυγμένον πολὺ τὸν νοῦν του· ἐπειδὴ τὰ σημεῖα, τὰ ὅποια παριστάνουσι τὴν ἔννοιαν, αὐτὰ πολλάκις καὶ τὴν διεγείρουσι. "Οθεν δὲ ἀμαθῆς περιπλανώμενος εἰς τὴν κοιλάδα ἡ τοὺς βουνοὺς βλέπει ἀναισθήτως καὶ ἀνωφελῶς ὅλα τὰ περὶ αὐτὸν ἀντικείμενα· ἐξ ἐναντίας δὲ ὁ βοτανικὸς, ὁ γεωλόγος καὶ ζωολόγος ἐμφοροῦνται ἥδονῆς εἰς ἔκαστον βῆμα, ἐπειδὴ ὅσα προσβάλλουσι τὴν ἀκοὴν ἡ τὴν ὄρασίν των εὑρίσκονται ἥδη ἀπόθετα καὶ

κατατεταγμένα εἰς τὴν μνήμην των δυνάμει τῶν λέξεων ὡς τὰ βιβλία εἰς τὰς διαφόρους θέσεις των.

Οἱ δὲ Ἐλληνες ἥσαν, ὡς φαίνεται, τόσον κατὰ τοῦτο πληροφορημένοι, ὡς εἰς τοῦ αὐτοῦ ὄγόματος λόγος παρίσανον καὶ τὴν ἐνάρθρωσιν τῆς φωνῆς καὶ τὸν νοῦν αὐτόν· διὰ δὲ τοῦ ἄλογος καὶ ἀλόγιος ἐσήμαινον τὸν εὐήθη ἥ μωρὸν ἄνθρωπον. Καὶ ἀν ὅμως ὑποτεθῆ ὅτι ἡ ἔννοια ὑφίσταται χωρὶς ὑλικὸν σημεῖον, πάλιν δὲν θέλει εἶναι ἐντελής. Εἴτε δὲ διὰ τῶν ὁφθαλμῶν, εἴτε διὰ τῆς ἀκοῆς προσβάλλει τὸ σημεῖον τοῦτο, δὲν ὑπάρχει διαφορὰ ὡς πρὸς τὸ ἀποτέλεσμα.

‘Αλλ’ ἡ μὲν ψυχὴ δὲν ἔνεργεν τίποτε χωρὶς τῶν σωματικῶν ὄργανων τὴν βοήθειαν· ἡ δὲ ἔννοια μένει ἀτελεσφόρητος [ἀνενέργητος] ἀν δὲ ἐκφράζεται διὰ λόγου. ‘Ο λόγος ἄρα ὑπάρχει ὑλικὸν, οὕτως εἰπεῖν, μέρος τῆς διανοίας, ὃν τρόπον τὸ σῶμα ὑπάρχει τὸ ὑλικὸν τοῦ ἀνθρώπου σοιχεῖον. Καθὼς δὲ ἐπὶ τοῦ σώματος καὶ διὰ τοῦ σώματος αἰσθανόμεθα τὴν ψυχὴν, ἐπὶ τοῦ λόγου καὶ διὰ τοῦ λόγου αἰσθανόμεθα τὴν διάνοιαν, ὡς εἰς κεφαλαῖφ, διὰ λόγος δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς αὐτόχρημα ἐμψύχωσις ἡ ἐνσάρκωσις τῆς διανοίας, καθὼς εἰκονικώτατα εἴπε συγγραφεύς τις Γάλλος ὁ Πορταλῆς.

Διατί ἀρά γε οἱ ἔννεοι ἔχουσιν ἐν γένει ἀμβλὺ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ἥθος ἥλιθιον; ἐπειδὴ στεροῦνται σημείων διὰ νὰ τελειοποιήσωσι τὰς ἀντιλήψεις των. ‘Αλλ’ ὅταν τῆς ἀγωγῆς βοηθούσης μάθωσι νὰ ἐφαρμόζωσι σημεῖα εἰς τὰς ἴδεας, καθὼς ἐφαρμόζομεν ὄνόματα εἰς ἔκαστον ἄνθρωπον, τότε τὸ πρόσωπον αὐτῶν φαιδρύνεται καὶ λαμβάνει ὅλως ἄλλην ἔμφασιν. ‘Εξ ἔναντίας δὲ οἱ τυφλοὶ ἔχουσι ζωηροτέρους μὲν τοῦ προσώπου τούς χαρακτῆρας, ὁξύτερον δὲ καὶ τὸ πνεῦμα, ὡς κληρωθέντες τὸ πλεονέκτημα τῶν σημείων τούτων.

‘Ανθρωπον εὐφυῆ μὲν εἰς τὸ λογιστικὸν, καθὼς τὸ ἐκ Σικελίας παιδίον ἐκεῖνο, περὶ τοῦ ὅποίου ἀνέφερον τοσάκις αἱ ἐφημερίδες ἐφέτος καὶ πέρυσι, μὴ ἔχοντα δὲ ἀριθμητικῶν σημείων γνῶσιν νομίζεις ἵκανὸν γὰ διαπρέψῃ ὡς ἀριθ-

μητικός; Ἐλλὰ τὸ ἀντὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἐνεργείας τοῦ πνεύματος ἀπόδειξις δὲ τούτου τὰ κατὰ διαφόρους καιροὺς εἰς τὸ βάθος τῶν δασῶν εὑρεθέντα παιδία· ἐπειδὴ ἀφ' οὗ ἐδιδάχθησαν νὰ λαλῶσι καὶ οὕτως ἀνεπτύχθη ὁ νοῦς των, ἐρωτήθησαν περὶ τῶν συμβεβηκότων τοῦ ἐρημικοῦ των βίου· ἀλλὰ τίποτε δὲν ἀπεκρίθησαν θετικόν· διότι αἱ ἀναμνήσεις των ἦσαν ἐπιπόλαιοι. Ἐκ τούτων δὲ ἰδιαιτέρως ὁ ἄγριος τῆς Ἀβερνίας δὲν ἐδυνήθη νὰ διηγηθῇ τὰ περὶ τῆς προτέρας του καταστάσεως· ἐπειδὴ αἱ περιστάσεις ἔρρευσαν ώς τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ, μὴ ἀφεῖσαι οὕτε ἔχνος εἰς τὸ πνεῦμά του. Ἐλλ' ὁ αὐτὸς ἀνθρωπος ἐνθυμεῖτο ἄριστα τὴν δοπιάν ἔλαβε πληγὴν πεσὼν ἀπό τινος δένδρου· ἐπειδὴ πλατεῖα οὐλὴ ἐντύπωσεν, οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὴν μνήμην του τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο. Καλῶς ἄρα ἔρρέθη ὅτι πρέπει νὰ δέσωμεν τὴν ἰδέαν μὲ σύμβολα, ἀνθέλωμεν νὰ τὴν διατηρήσωμεν. Παραλογίζονται δὲ ἵσως καὶ οἱ φιλόσοφοι, ὅσοι ἔφθασαν νὰ συζητήσωσιν ἀν τὸ λογικὸν ὑφίσταται ἀνευ τοῦ λόγου, ἡ ἄλλου τινὸς σημείου· ἐπειδὴ καθὼς τὸ παιδίον πρέπει νὰ αἰσθανθῇ πρὶν συνειθίσῃ νὰ ὀμιλῇ, ὅμοίως ἀνάγκη νὰ ὀμιλήσῃ πρὶν μάθῃ καὶ νὰ συλλογίζηται.

Τπάρχει δὲ τοιαύτη σχέσις μεταξὺ τῶν σημείων καὶ τῆς διανοίας, ὥστε αὕτη ἀναπτύσσεται καθ' ὅσον ἐκεῖναπολλαπλασιάζονται· ὅθεν ὁ πλοῦτος τῶν λέξεων ἀναγγέλλει ώς ἔγγιστα τὴν πρόοδον τῶν ἐθνῶν, καὶ ὁ πολυμαθέστατος κατὰ τὰς γλώσσας ἔχει ἐν γένει καὶ πλειοτέρας ἰδέας. Διὰ τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι ἔλεγον διφυῆ τὸν Κέκροπα, κατὰ τὴν παρατήρησιν τῆς Κ. Στάελ, ως λαλοῦντα τὴν αἰγυπτιακὴν καὶ Ἑλληνικὴν. Ἐκτὸς δὲ τούτων τοῦ μὲν εὐήθους ἡ φράσις φαίνεται ἴσχνὴ καὶ δύσκολος, τοῦ δὲ πεπαιδευμένου οἱ λόγοι διακρινόμενοι κατὰ τὴν γλαφυρότητα περιλαμβάνουσι καὶ πολὺν νοῦν, ὥστε μικρὰ· αὐτοῦ λέξις μόνον ως δαρεικὸς, ἡ ως χρυσοῦν νόμισμα περιέχει μεγάλην ἀξίαν καὶ δύναμιν. Ὁ αὐτὸς δὲ εὐρίσκει ὀνόματα εἰς παράστασιν ὅλων τῶν ἰδεῶν· ὅθεν τὴν τελειότητα τῆς ἐπιστήμης ἀποδεικνύει ἡ

πληθὺς τῶν ὅρων. Ἐχομεν δὲ τούτου παράδειγμα τὴν φυσικὴν ἱστορίαν. Ἐπειδὴ πόσον ἄρα γε ἡ Ἑλλειψις τοῦ βοηθήματος τούτου ἐμπόδισε τὴν πρόοδον τῶν ἀρχαίων! Πόσα δὲ καὶ φυτὰ καὶ ζῶα καὶ ὄρυκτὰ αὐτῶν κατήντησαν ἄγνωστα ἡ δυσδιάκριτα εἰς ἡμᾶς μὴ ἔχοντα σαφεῖς καὶ ἀναμφίβολους τὸν χαρακτῆρας!

Καὶ ὁ μὲν Ἀριστοί ἐληγ, ὁ Θεόφραξος, ὁ Διοσκορίδης καὶ Πλίνιος ἥσαν ἄνδρες ὁμολογούμενως σοφοὶ καὶ ἔξερεύνησαν πολυπραγμόνως τὴν φύσιν ὁ Δινναῖος ὅμως πρῶτος ἐδημιουργησεν ὡς ἐκ χάρους τὴν ἐπιστήμην τῶν φυτῶν, τῶν ὄρυκτῶν καὶ τῶν ζώων, συνάψας τὰ ὄντα κατὰ χαρακτῆρας εὐλήπτους καὶ εὔτυνόπτους ἀλλ' οἱ χαρακτῆρες οὐτοὶ ὑπάρχουσι σημεῖα, τὰδὲ σημεῖα ταῦτα συνιζῶσι τὴν γλῶσσαν. Ἐντεῦθεν ἄρα συμπεραίνομεν ὅτι ἡ τελειοποίησις τοῦ λόγου ἐπιφέρει τὴν τελειοποίησιν τῶν ἐπιστημῶν, καὶ ἡδη μόνη ἡ χημικὴ ὄνοματολογία ἀποτελεῖ σύνοψιν ἡ ἐπιτομὴν ἐπιστήμης· Ἐξ ἐναντίας δὲ ἡ φιλοσοφία [α] καὶ νομικὴ καὶ πολιτικὴ καθυσεροῦσιν ἵσως καὶ διὰ τῶν ὄνομάτων τὴν σύγχυσιν. Πόσον ἀθώον αἷμα κατέβρεξε τὴν γῆν διὰ τοῦτο καὶ φωνάζει ἐκδίκησιν ὡς τὸ τοῦ Ἀβελ! ὅποιον σκότος ἐπιπλάζει εἰς τόσα συγγράμματα, καὶ πόσους πολέμους αὐτὰ δὲν ἐκίνησαν! ! ! ἡ λέξις νόμος σημαίνει ἄρα γε τὸ αὐτὸ δὲ πρὸς τὸν Ἐλληνας, τὸν Ὁθωμανὸν, τὸν Γάλλους καὶ Ῥώσους; ἡ δὲ ἐλευθερία διεγείρει τὴν αὐτὴν ἀπαραλλάκτως ἔννοιαν εἰς τὴν Σπάρτην, ἡ τὴν Βενετίαν, εἰς Παρισίους καὶ τὴν Βιέννην, τὸ Λονδρίνον καὶ τὴν Πετρούπολιν; Ἀλλ' ἵσως αἱ ἰδέαι τινῶν ἐπιστημῶν δὲν ἔχουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πραγματικὴν ὑπαρξίην, διότι τὰ σημεῖα προσδιωρίσθησαν αὐτογνωμόνως εἰς πλάσματα τῆς φαντασίας

(α) Ἐπιγράφας τὸ δοκίμιον τοῦτο φιλοσοφία δὲν ἐνύησα βέβαια τὴν τριχοτόμον σχολαστικὴν φιλοσοφίαν, οὕτε ἐφαντάσθη ποτὲ μὰ εἰσχωρήσω εἰς τὸν ἀδιεξίτητον λαβύρινθον, ὅπου περιπλανῶνται σκιαμάχοῦντες οἱ ζηλωταὶ ταύτης; διὰ φόβου ἡ Ἑλλειψις οὐσιωδεστέρων ζητημάτων ἐρεύνηται ἀλλ' ἐξέλαβον τὴν λέξιν εἰς πολὺ γενικωτέραν ἔννοιαν.

διαφέροντα μόνον κατὰ τὸν βαθὺδὸν καὶ τὸ εῖδος τῆς ἔγκεφαλικῆς ἔξαψεως, κατὰ τὴν ἀνάγκην τῶν πολιτικῶν περιστάσεων, κατὰ τὰς προλήψεις τῶν λαῶν, καὶ κατὰ τὰ συμφέροντα τῶν διεπόντων τὴν τύχην των.

"Οχι, ἐπιζῆμαιδὲν ὑπάρχουσιν, οὔτε ὡς ἀλήθεια πρέπει καὶ πρεσβεύωνται ὅσαι ἰδέαι δὲν συνομολογοῦνται ὅμοιως ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄνθρωπους ἔξιστου, ὃπουδήποτε καὶ ἀν. γενηγηθῶσιν .

'Ἐθεωρήσαμεν μέχρι τοῦδε τὴν γλῶσσαν ὡς τελειότητος: Ὁργανον· λείπεται ὅμως νὰ τὴν ἔξετάσωμεν καὶ ὡς ἔκφρασιν ἡθικῆς ἔθνων καὶ ἀτόμων ἐπειδὴ καθὼς τὸ πνεῦμα εἰκονίζεται εἰς τὰ ὅμματα, ἡ καρδία ἀντανακλᾶται εἰς τὴν φωνήν. 'Τπάρχει τῷόντι ἀναλογία τις ἀναμφισβήτητος μεταξὺ τῶν παθῶν καὶ τοῦ ἥχου· διὰ τοῦτο ἡ βραδύτης ἡ οὐργότης τῆς ἐναρθρώσεως καὶ ἡ τραχύτης ἡ ὁμαλότης τῶν φθόγγων ἀντιστοιχοῦσιν εἰς τὰ ἥθη καὶ τὸ πνεῦμα τῶν διαφόρων λαῶν· ὥστε ἀναντιρρήτως ὁ Σύριος δὲν διαλέγεται ὡς ὁ Θρᾷξ, οὔτε ὁ Σκύθης, ἡ ὁ Σινθαρίτης ὁμοίασέ ποτε τὸν Σπαρτιάτην. Πρὸ πολλοῦ δὲ καὶ ὁ Ἰπποκράτης παρετήρησεν ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν εὐκράτων τόπων τῆς Ἀσίας είχον τὴν φωνὴν ἥδυτέραν παρὰ τοὺς ἄλλους. 'Αλλ ἐκτὸς τούτου ἔχουσιν οἱ μὲν μεσημβρινοὶ λαοὶ πάθη ἥμερα, ὑπάρχουσι δὲ ἐπιφρέπεις εἰς τὰς ἀπολαύσεις καὶ τὴν ὄκνηρίαν οἱ δὲ ὑπερβόρειοι κεντούμενοι ἀπὸ τὴν χρείαν καὶ ἀντιπαλαίσοντες κατὰ τῆς φύσεως ἔξαγριοῦνται καὶ ἀποβαίνουσιν ἀνεπισθήτως ὅργιλοι δύσκολοι καὶ ἀνήσυχοι. 'Εκ τῆς αὐτῆς δὲ γενικῆς αἰτίας προέρχεται καὶ ἡ τραχύτης τῆς προφορᾶς.

"Οθεν ἡ γλῶσσα τῶν ἀρκτικῶν κλιμάτων ἔπρεπεν ἀναγκαῖως νὰ ὑπάρχῃ μονότονος καὶ δύσηχος. 'Ἐπειδὴ ἡ σκαιότης τῶν ἥθων καθιστᾶ ἀναίσθητον τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν ρυθμὸν καὶ τὴν ὁμαλότητα, διὰ δὲ τὸ θυμοειδὲς καὶ τὴν ἀνυπομονησίαν ὁ τοιοῦτος γίνεται συνεκδοχικὸς καὶ αἰνιγματίας, προκρίνων τὰς συντόμους λέξεις, τὴν ἔκθλιψιν τῶν φωνηέντων καὶ τὰ ἀλλεπάλληλα σύμφωνα, τοῦ ὅποιου τούτου δίδει παραδείγματα ἀξιόλογα ὁ περίφημος Ἄδισσων

εἰς τὸν Θεατήν του [The Spectator letter No 135].

‘Η ἱστορία ἐπιβεβαιοῦ τὰ λεγόμενα. Ἐπειδὴ συγγραφεῖς σύγχρονοι καὶ αὐτόπται τῶν Κίμβρων παρετήρησαν αὐτοὺς ἔχοντας τὴν φωνὴν τραχεῖαν, καὶ ἵσχυρὰν ὡς τὰ ἄγρια Θηρία. Ἐκκλησιαστικὸς δέ τις ἀνώνυμος εἶπεν ὅτε συνέτριψον ὡς εἰπεῖν τὰς λέξεις, ἀντὶ νὰ τὰς προφέρωσι, καὶ ἐμάσσων μᾶλλον τὰς συλλαβᾶς ἢ τὰς ἔξεφώνουν. Ἀλλὰ καὶ οἱ Φράγκοι δὲν ἡγάπων τὴν ἡδύτητα τῶν φωνηέντων, ὅθεν αἱ λέξεις των εἶχον πλῆθος συμφώνων dextre, ordre, perdre· ἥσαν δὲ ἐνταυτῷ καὶ συντομώταται· οἷον vin, pain, loin, poin, poing. Τῶν δὲ Κελτῶν ἡ γλῶσσα ἥτα τόσον βαρυχής καὶ τραχύφωνος, κατὰ τὸν Διόδωρον Σικελ. [Βιξλ. E.] ὥστε μαρτυρεῖ καὶ ὁ Πλίνιος ὅτι μία μόνην αὐτῶν λέξις ἥρκει νὰ διαφθείρῃ ὀλόκληρον Λατινικὸν στίχον. Πλίν. B. VIII.

Εἰς δὲ τὸν σχηματισμὸν τῆς Γαλλικῆς συνετμήθησαν αἱ Λατινικαὶ λέξεις· οἷον ἀντὶ τοῦ casus, ossum, collum, aurum, brachium, pavimentum, nomen, donum, sanguis, ferrum, civitas, οἱ Γάλλοι εἶπαν cas, col, os, or, bras, pavé, nom, don, sang, fer, citè. Ἡ συντομία ὅμως αὕτη δὲν φαίνεται εἰς τὰς ἀλλας νεολατινικὰς γλώσσας ὡς ἡ τῶν Ἰσπανῶν λεγόντων [1] caso, osso, brazo, nombre· ἀλλὰ καὶ οἱ Ιταλοὶ διετήρησαν ἀκεραιότερα τὸ caso, collo, osso, uro, bracio.

Ἐξ ἐναντίας δὲ ἐφ' ὅσον προβαίνομεν πρὸς τὴν ἄρκτον [λέγει ὁ Bonsteten [2]] ἡ προφορὰ τῶν φωνηέντων πειριορίζεται· ἐπειδὴ τὸ ψύχος συστέλλει, τρόπον τινὰ, τὸ στόμα, καθὼς τὰ λοιπὰ ὄργανα· ὅθεν τὸ α τῶν Λατίνων προφέρεται ὡς ε εἰς τὸ clarus, amarus, pater, mater, labium, mare, navis, nasus, volare, regnare, clair, mère,

(1) Πολλὰς τοιαύτας περιέργους παρατηρήσεις χρεωστῶ εἰς τὸν κατὸν κἀγαθὸν K. Montalbo πρώην πρέσβυτον τῆς Ἰσπανίας παρὰ τὴν Ἐλληνικὴν Κυβερνήσειν.

(2) Συγγραφεῖς Ἐλβετὸς ἀγχινούστατος ἀποθανὼν πρὸ δὲκάριτων μόνην ἐτῶν.

père, mère, lèvre, mer, nef, nez, voler, regner κτλ. Ὁσαύτως δὲ καὶ ἡ εἰς α κατάληξις μετεβλήθη εἰς ε, οἶνον τὸ terra, planta, herba, gloria, rosa, lingua, εἰς terre, plan-te, herbe, gloire, rose, langue· αἱ τοιαῦται δὲ μεταβολαὶ λείπουσι καὶ ἀπὸ τὴν Ἰταλικὴν καὶ ἀπὸ τὴν Ἰσπανικὴν γλῶσσαν. Ἀλλὰ καὶ τὰ σημερινὰ ὄνόματα, ὅσα δανειζονται οἱ Γάλλοι ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς μεταρρυθμίζουσιν ὁμοίως, λέγοντες π. χ. caricature, cavatine, pasquinade, gondole, gazette, ἀντὶ τοῦ caricatura κτλ. Τὸ ἀνάπαλιν δὲ οἱ Ἰταλοὶ τελειοφωνως ἐκφέρουσι διὰ τοῦ α τὰς Γαλλικὰς λέξεις madame, brigade, botte, λέγοντες madama, brigata, botta κτλ.

Οὕτως ἄρα ἡ ἐπιφρύη τοῦ κλίματος καὶ τῆς ζωῆς αἱ ἔξεις δίδουσιν ἴδιαιτερόν τινα εἰς τὴν γλῶσσαν τύπον. Ἀλλὰ πρὸ τούτων ἡ φύσις αὐτὴ ἀμέσως, ώς φαίνεται ἐστέρησέ τινας λαοὺς τὴν εὐκολίαν τῆς προφορᾶς τινῶν συλλαβῶν καὶ γραμμάτων· ὅθεν οἱ αὐτόχθονες τῆς Ἀμερικῆς δὲν ἔχουσιν οὔτε ἴδεαν τῶν στοιχείων B. P. M. Φ. ἐπειδὴ δὲν κλείουσι ποτὲ τὸ στόμα λαλοῦντες· εἰ δὲ ἥχος Σ. Γκ. Κ. Ξ. ὑπάρχουσιν ὁμοίως ἄγνωστοι εἰς τὰς φυλὰς τοῦ μεσημβρινοῦ Ὁκεανοῦ· ἴδιαιτέρως δὲ οἱ Αὐστριλιανοὶ δὲν δυνανται νὰ προφέρωσι τὸ Σ. Ἀπὸ τὴν Κινεζικὴν πάλιν γλῶσσαν λείπει τὸ P. οἱ δὲ κάτοικοι τῆς Ὀταϊτῆς δὲν κατώρθωσάν ποτε νὰ προφέρωσι τὸν Captain Cook, εἰμὶ Taptain Tsote ἢ Toute· καὶ πρᾶγμα γελοῖον, ώς καὶ ὁ καθ' ήμᾶς Θαλασσοπόρος Bougainville ὠνομάζετο παρὰ αὐτῶν Poutaveri· ὁ δὲ Ρώσος Golovkin ἐλέγετο Covorin εἰς τὴν Ἰαπωνίαν. Ὁσαύτως δὲ καὶ οἱ Ἀβυσσηνοὶ δὲν ἔχουσι τὸ Π. ὅθεν ἀντὶ τοῦ Πέτρος καὶ Παῦλος λέγουσι Κέτρος καὶ Καῦλος. "Οτε δὲ ὁ Entrecastreux ὑπῆγεν εἰς τὰς Φιλονήσους [1793] δὲν ἤκουσέ ποτε ἀπὸ τὸ στόμα τῶν Ἕγχωριών τὴν λέξιν Français· ἐπειδὴ ἀντὶ τούτου ἔλεγον πάντοτε Palançais. Ἀλλὰ τὰ βιβλία τῶν περιηγητῶν περιέχουσι τόσα ἄλλα ἀνάλογα· καὶ ἔξισου περίεργα τοιαῦτα

παραδείγματα, ὥστε νομίζω ἐπαχθὲς τὸ νὰ ἔκτείνω ἐπέκεινα [1] τὸν περὶ τούτου λόγον.

Πόθεν δ' ἄρα γε προέρχεται τοσαύτη διαφορὰ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων; ἵστως οἱ κάτοικοι τῶν μεσημβρινῶν κλιμάτων ἔχοντες χρείαν νὰ ἀναπνεύσωσι συχνότερα κατὰ λόγον τῆς ἀραιότητος τοῦ ἀέρος, μεταχειρίζονται περισσότερα φωνήντα· ἐπειδὴ δὲ ἡ θερμότης τοῦ περιέχοντος ὑποχαλᾶ, οὕτως εἰπεῖν, τὰ ὅργανα, οἱ λαοὶ οὗτοι ἀνοίγουσι τὸ στόμα λαλοῦντες, καὶ ἔχουσιν ἀφθόνους τοὺς φαρυγγάδεις ἥχους, καθὼς οἱ Ἰσπανοὶ καὶ οἱ "Αραβεῖς".

"Αλλὰ τὸ ψύχος ἐπιφέρει ὅλως ἐναντία ἀποτελέσματα· ὅθεν αἱ γλῶσσαι τῷ βορείων ἀνθρώπων διακρίνονται διὰ τῶν συριατικῶν, ἐπιρρίνων, καὶ οὐρανισκοφώνων φθύγγων· καὶ ἐκ τῶν λαῶν οἱ μὲν λαρυγγίζουσιν, οἱ δὲ ψάλλουσιν, οἱ δὲ μορμυρίζουσιν ὁμιλοῦντες, ὥσε τὴν φυσικὴν ταύτην προφορὰν καταντὰ ἀδύνατον νὰ ἀλλάξωμεν· μάρτυρες δὲ τούτου ὑπάρχουσι καὶ οἱ διδάσκαλοι τῶν γλωσσῶν· ἐπειδὴ αὐτοὶ πρὸ πάντων γνωρίζουσιν πόσους κόπους καὶ πόσον καιρὸν χρειάζονται διὰ νὰ ἀκούσωσιν ἀπὸ Ἰταλὸν μαθητὴν τὸ οὐ τῶν Γάλλων· ἀπὸ δὲ Γάλλον τὸ Ἰταλικὸν ge, gi, ce, καὶ ci, καὶ ἀπ' ἀμφοτέρους τούτους τὰ ἑλληνικὰ χ καὶ θ. "Οθεν διηγοῦνται ὅτι ἐπὶ τῆς στέψεως τοῦ Μαξιμιλιανοῦ [1564] οἱ πρέσβεις τῶν διαφόρων τῆς Εὐρώπης λαῶν παρουσιασθέντες διὰ νὰ συγχαρώσι τὸν νέον αὐτοκράτορα, ἔκαστος αὐτῶν ὠμίλησε λατινιστή ἀλλὰ τόσον διέφερον κατὰ τὴν προφορὰν, ὥστε οἱ παρεστῶτες ἐπίστευσαν ὅτι ἔκαστος αὐτῶν ἐλάλησε τὴν μητρικὴν αὐτοῦ γλώσσαν.

Δύναται τις ἄρα γε μετὰ ταῦτα πάντα νὰ ἀρνηθῇ ὅτι ὑπάρχει ἴδιαιτέρα τις προφορὰ κατὰ κλίμα καὶ ἡθικὴ

(1) "Me Desbrosses, Formation mécanique des langues — Bruce, voyage aux sources du Nib. Golovkin voyage au Japon.— Encyclopédie méthodique art. Langue.

Flinder's a journey in New-Holland

Cowper a journey in Africa.

τῶν χαρακτήρων διαφορά; "Εκαστον τῷ ὅντι πάθος σῆμαίνεται κατ' ἴδιαιτερόν τινὰ τόνον. Οὕτω π. χ. ὁ σκαιὸς καὶ ὄργιλος διμιλεῖ ἀγρίως καὶ σφοδρῶς, ὁ ἵσχυρογνώμων ἀποτόμως καὶ τραχέως, ὁ χολερικὸς βραχυλόγως καὶ ἀγερώχως κτλ.: ὥστε ἡ φωνὴ μεταρρύθμιζεται ἀπειρως, καὶ ἥχει δυνάτῃ μὲν ἐπὶ τῆς ὄργης, λαμπρὰ δὲ ἐπὶ τῆς χαρᾶς, βραδεῖα δὲ ἐπὶ τῆς λύπης, περιπαθὴς δὲ καὶ διακεκομένη ἐπὶ τοῦ ἔρωτος, εὔκαμπτος δὲ ἐπὶ τῆς φιλίας, τρέμουσα δὲ καὶ πνιγηρὰ ἐπὶ τοῦ φόβου, ὀξεῖα δὲ ἐπὶ σαρκασμοῦ καὶ χλεύης, μελιτώδης δὲ καὶ σεσυρμένη εἰς τὴν ὑπόκρισιν, τὴν ἀπάτην καὶ τὴν ῥᾳδιουργίαν, καθὼς εὐφυέστατα παρέσησε καὶ ὁ Ἀριόστος εἰς τὴν θαυμασίαν εἰκόνα τῆς Διχογοίας.

Avea placevol viso, abito onesto
Un umil volger d'occhi, un audar grave,
Un parlar si benigno et si modesto
Che parea Gabriel que dicesse l' ave.

Orlando Furioso C. XIV.

Ὥθεν ἀλλόκοτος χαρακτὴρ, διάσροφον πνεῦμα, πονηρὰ φύσις,
κτλ. ὅλα σχεδὸν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον προδίδονται ἀπὸ τῆς φωνῆς τὸν ἥχον ἔχομεν δὲ τούτου παράδειγμα καὶ τοὺς μανιακοὺς [1]. Ἐπειδὴ τὰ πάθη αὐτῶν φαίνονται πλέον, ως εἰπεῖν, ἔκτυπα καὶ ἐκφράζονται μὲ πλειοτέραν ζωηρότητα.

Καθὼς δὲ ἀπὸ τὴν φυσιογνωμίαν διέκρινε πολλάκις ὁ Δαβαταῖρος τὰ ἥθη καὶ τὰς κλίσεις τῶν διαφόρων ἀγνώσων εἰς αὐτὸν ἀνθρώπων, πολλάκις κατώρθωσάν τινες καὶ ἀπὸ τὸν τόνον μόνον τὴς φωνῆς νὰ ἔξαγωσι τοιαῦτα συμπεράσματα. Οὕτω λέγεται ὅτι καθηγητὴς τοῦ Manchester κατήντησε μετὰ πολλὰς παρατηρήσεις νὰ κρίνῃ τὰ πάθη καὶ τὰς κράσεις ἀπὸ μόνην τὴν φωνὴν τοῦ ἀνθρώπου. Ἀναφέρεται δὲ καὶ τυφλὸς, ὃστις καθήμενος πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ

(1) De Gérando des signes et de l'art de penser,

Θεάτρου διέκρινεν ἀπὸ τὴν ὄμιλίαν τὸν χαρακτῆρα τῶν εἰςερχομένων θεατῶν.

Ἄλλ' ἡ φωνὴ διερμηνεύουσα, οὕτως εἰπεῖν, τὰς ὁρέξεις καὶ τὰς ἐπιθυμίας τῆς καρδίας ἐπενεργεῖ ἵσχυρότατα εἰς αὐτήν. "Οθεν οἱ μεγάλοι ἥγτορες δὲν ἡμέλησαν τίποτε διὰ νὰ τελειοποιήσωσι τὴν ἀπαγγελίαν των· καὶ ἡ εὔρυθμος προφορὰ κατὰ συνέχειαν ἀπετέλει πολλάκις τὸ ἥμισυ τῆς ἀπαιτούμενης παρὸ αὐτῶν εὐγλωττίας." Αναπληροῦσι δὲ ταῦτα τὸν καλὸν χρωματισμὸν συσκιάζοντα μὲν τὰς ἐλλείψεις, ἔξαλροντα δὲ τὰς καλλονὰς καὶ τὴν τελειότητα τῆς εἰκόνος. Κατὰ τοῦτο δὲ πρέπει νὰ θαυμάσωμεν τοὺς ἀρχαίους, διότι ἡσαν τόσον δξενήκοοι καὶ φιλόκαλοι, ὥστε ἀγορεύοντες ἐφρόντιζαν νὰ ἀνακαλῶνται εἰς τὴν ἄρμονίαν διὰ τοῦ τοντρίου, τὸ ὄποιον οἰκέτης ιστάμενος ὅπισθεν ἐνέπνεε χρείας τυχούσης [1]. "Η φωνὴ τέλος πάντων ἐμπνέει τὰ τρυφερώτατα τοῦ ἔρωτος καὶ τοῦ πόθου αἰσθήματα· ὁ δὲ ἐνθουσιασμὸς τῶν νέων, καὶ αὐτῶν πολλάκις τῶν παρηλκων, ὅσοι συχνάζουσιν εἰς τὸ Ἐλληνικὸν θέατρον, μαρτυρεῖ ὅτι ἡ σειρηνόφωνος μουσικὴ τῆς πρωταγωνιστρίας Κυρίας Βάσσως μᾶλλον παρὰ τὰ θέλγητρα τῆς ὡραιότητος ἔγοητεύσαν τὴν εὐάλωτον Ἐλληνικὴν καρδίαν των. "Αλλη δέ τις ἡποκρίτρια K. des Garcins διὰ τῆς μαγευτικῆς φωνῆς της ἀφώπλισε δολοφύνους εἰσπηδήσαντας ὡς λύκους εἰς τὴν οἰκίαν της (2). Διὰ τοῦτο καὶ ἡ εὐειδεστάτη γυνὴ ἔχουσα ἀρρένωποτέραν τὴν λαλιὰν σπανίως ἴσως δύναται νὰ ἐμπνεύσῃ πάθος· καὶ δικαίως ὁ Λαβαταῖρος ἔλεγε πρὸς τὸν γραμματέα του· *mon ami faites moi le plaisir d'adoucir votre voix, afin qu' on vous aime davantage· καθὼς καὶ φιλόσοφός τις ἀρχαῖος συμβούλευε τὸν μαθητὴν αὐτοῦ νὰ θυσιάζῃ εἰς τὰς χάριτας.*

"Ἐκ τῶν προειρημένων καταλαμβάνομεν οὐχὶ μόνον διατί αἱ γλώσσαι τελειοποιοῦνται, ἐφ' ὅσον προοδεύει τὸ πνεῦμα,

(1) Πλούταρχ. περὶ ἀστρ. Κυντιλ. instit.

(2) Observations de Moreau de la Sarthe,

ἀλλὰ διατί καὶ ἡ προφορὰ αὐτὴ προσλαμβάνει πλειστέραν χάριν προχωροῦντος τοῦ πολιτικοῦ βίου ἐπειδὴ τότε ἡ μὲν ἀκοή γίνεται εὐαισθητοτέρα, ἡ δὲ ἄρμονία καταντῷ ἀληθῆς ἀνάγκη, καθὼς ἐπὶ τῆς ἐνδόξου ἐποχῆς τῶν ἡμετέρων προγόνων. Οὕτως ἡ τε Γαλλικὴ καὶ ἡ Γερμανικὴ γλώσσα ἐτελειοποιήθησαν κατὰ τὴν προφορὰν ἐπίσης, καὶ κατὰ τὴν γραφὴν, ἀφ' οὗ προώδευσεν ἡ Εὐρωπαϊκὴ κοινωνία. Καὶ τῆς Ἀγγλικῆς δὲ γλώσσης πολλοὶ δύσηχοι φθόγγοι ἔθυσιάσθησαν εἰς τὴν εὐφωνίαν ὅποια τφόντι διαφορὰ μεταξὺ τῶν χρόνων τοῦ Βάκωνος αὐτοῦ π. χ. καὶ τοῦ Ἀδισῶνος, τοῦ Ἀμυότου καὶ τοῦ Σατοβριάνδου, τοῦ Λουθήρου καὶ Σλεγερμάγερ!

Μεταβαίνοντες ἡδη ἀπὸ τοῦ ὑλικοῦ, οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὸ διανοητικὸν τοῦ λόγου εὐρίσκομεν φανερωτέραν ἔτι διαφοράν· ἐπειδὴ καὶ ἡθικαὶ ἔξεις, καὶ θρησκευτικαὶ δοξασίαι, καὶ ἀγωγὴ σπουδαία ἡ παρημελημένη μεταποιοῦσι τὴν διάνοιαν καὶ τοὺς χαρακτῆρας τῆς γλώσσης. Ὁποία τφόντι διαφορὰ μεταξὺ τοῦ ἀζυκοῦ καὶ τοῦ χωρικοῦ! Ἄλλα καὶ ὁ κάτοικος τῆς αὐτῆς πόλεως διαφέρει κατὰ τὰς διαφόρους συνοικίας· πόσον π. χ. παραλλάσσει εἰς τὴν Κωνσαντινούπολιν ὁ πέρπερος Ψωμαθιανὸς ἀπὸ τὸν αἵμυλον φαναριώτην, εἰς δὲ τοὺς Παρισίους ὁ κομψὸς ἀριζοκράτης τοῦ Saint Germain καὶ de la Chausse d' Antiu ὁμοιάζει τὸν δημότην τῶν προστείων [1]; τέλος πάντων εἰς τὴν Ρώμην οἱ Montigiani καὶ Transteverini δὲν διακρίνονται σχεδὸν, καθὼς τὸ πάλαι οἱ ὄρεινοὶ καὶ πεδινοὶ τῆς Ἀττικῆς ἐπὶ τοῦ Θησέως;

Ἐκτὸς ὅμως τῆς τοπικῆς ταύτης διαφορᾶς ὑπάρχει καὶ ἄλλη τῆς τῶν ἐπαγγελμάτων ὅθεν ἐκάστη τάξις κοινωνίας ἔχει ἴδιαιτέραν τινὰ διάλεκτον, ἄλλας φράσεις καὶ διάφορον λεξικόν· οὕτω π. χ. ὁ δικανικὸς ὄμιλει πάντοτε περὶ κατασχέσεως καὶ τὸ ἔξω τοῦ προκειμένου καθ' ἡμᾶς χυδαιστὴ λεγύμενον αὐτὸς θέλει τὸ εἰπεῖν ἔξωδικον· καὶ ὁ ἱατρὸς δὲ ἀναφέρει τὰ πάντα εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν νόσων, καὶ ἐκεῖθεν ἔξαντλει καὶ τὰς ἴδεας καὶ τὰς φράσεις του κτλ.

(1) Ἀναφέρομεν ως ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὅτι εἴδομεν.

Αν δ' ἀπὸ τῶν μερικῶν ἔλθωμεν εἰς τὰ γενικώτερα καὶ ἀπὸ τὰ ἐπαγγέλματα εἰς τὰ ἔθνη εὐρίσκομεν τοὺς Ἰουδαίους ἀποδεικνύοντας ἕτι μᾶλλον τὴν διπλῆν ταύτην τοῦ λόγου καὶ τοῦ πνεύματος σχέσιν. Οὗτος τῷντι ὁ λαὸς διαμείνας, τρόπον τινὰ, ὅρθιος ἐν μέσῳ τῶν ἐρειπίων τῆς θρησκείας καὶ τῆς πολιτικῆς του διοικήσεως, διεγκορπισμένος καθ' ὅλον τῇς οἰκουμένης τὸ πρόσωπον, ὅμιλῶν δὲ πάσας τὰς γλώσσας διατηρεῖ πάντοτε τὴν πρωτότυπον σφραγίδα τῆς ἔθνικότητος· διότι παντοῦ διακρίνεται ἀπὸ τὴν προφορὰν, καθὼς ἀπὸ τὴν ἡθικὴν καὶ τὴν φυσιογνωμίαν, ὥστε συνιστᾶ ἴδιόρρυθμόν τινα κοινωνίαν, πόλιν ἐντὸς πόλεως καὶ λαὸν ἐν μέσῳ ἄλλου λαοῦ.

Τὸ ὑφος, εἰπεν ὁ εὐφραδῆς Βυφῶν, ὑπάρχει αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, αὐτὸς δηλ. τὸν χαρακτηρίζει· ὅθεν βάλε δύο ἡ τρεῖς συγγραφεῖς νὰ πραγματευθῶσί τι ὑποκείμενον, καὶ ἔκαστος αὐτῶν θέλει ἀκολουθήσει ἴδιαίτερον δρόμον κατά τε τὰς ἰδέας καὶ τὴν αὐτοῦ ἔκθεσιν διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ αὐτὸς τέλος. Διακρίνονται δὲ κατὰ τοῦτο αἱ γυναικες· ἐπειδὴ εἰς τὰ χαρίεντα αὐτῶν ψελλίσματα εὐρίσκομεν ἐνωμένην τὴν ἀβρότητα τῶν αἰσθημάτων καὶ τοῦ λεκτικοῦ τὴν ἀφέλειαν, ὥστε ὁ φοβερὸς Μιραβὼ ἔμενεν ἐκστικὸς εἰς τὰς ἐπιστολὰς τῆς Σεβινὶ, ὁ λέων δηλ. ἐθαύμαζε τὴν κεμάδα.

Τὴν διαφορὰν δὲ ταύτην εὐρίσκομεν οὐχὶ μόνον ἀπὸ ἀνθρώπου εἰς ἄνθρωπον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον οὕτως οἱ πλεῖστοι "Ἐλληνες, μάλιστα δὲ οἱ Ἀθηναῖοι, ἤσαν ἐν γένει ἀγχίνοες, τροπικοὶ καὶ διακεχυμένοι κατὰ τὸν λόγον ὀλίγον ὅμως ἐμβριθεῖς, καθὼς καὶ οἱ Γάλλοι· ἐξ ἐναντίας δὲ ἡ περίνοια, ἡ σταθερότης καὶ πολεμικὴ ἀξία τῶν Σπαρτιατῶν ἐνωμέναι μὲ τὴν Θεοσέβειαν καὶ τὴν πολιτικὴν δειπότητα φαίνονται εἰς τὴν ἀκρίβειαν τῆς γλώσσης καὶ τὸ σύντονον τῆς φράσεως των Ῥωμαίων, τοῦ πρωτοτύπου τῆς Ἀγγλικῆς δυνάμεως. "Οθεν ὅτε ὁ Βόκχος ἀποφασίσας νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸν γαμβρόν του Ἰουγούρθαν πρότεινε συνθήκην εἰς αὐτοὺς διὰ τὴν αἰσχραν ταύτην λειποταξίαν, τὸ νομίζομεν ὅτε ἀπήντησαν;

S. P. Q. R. Rege Bocho veniam dat pacem et amicitiam si meruerit".

Εἰς τὰς ὁλίγας ταύτας λέξεις περὶ λαμβάνονται πλήθες πραγμάτων, τὰ ὅποια τῶν σημερινῶν διπλωματῶν τὸ Συμβούλιον ἥθελεν ἐκφράσει διὰ μακρῶν λόγων.

Ίδον δὲ καὶ ἔτερα συνθήκη.

"Poeni Siciliâ universâ excedunto, cum Hierone bellum ne gerunto; captivos omnes Proetio Romanis redundo, argenti talenta Euboica bis mille et ducenta pendundo."

Τοιαύτη συνθήκη ἐτελείωσε 24 ἑτῶν πόλεμον μεταξὺ Ρωμαίων καὶ Καρχηδονίων! πόσα γραμματεῖα [πρωτόκολλα], πόσοι τύποι, καὶ πόσαι ἀνταποκρίσεις ἥθελον κατὰ τὸν ἐνεστῶτα αἰῶνα χρειασθῆ διὰ νὰ συμβιβάσωσι πολὺ μικροτέρας διαφορὰς!

"Ἄλλ' ἡ Λατινικὴ γλώσσα, τὴν ὅποιαν ὕμιλον οἱ Ρωμαῖοι, ἦτο γέννημα κυρίως τῆς Αἰολικῆς διαλέκτου, καθὼς αὐτὸι ἤσαν ἀπόγονοι Ἑλληνικῆς φυλῆς [Διον. Ἀλικαρ.] πλουτισθεῖσα ἔπειτα κατ' ὀλίγον ἀπὸ τὰς ὄμόρους τὴν Τυρρηνικὴν καὶ Σαβίνικὴν, ἵσως δὲ, χρόνου προϊόντος, καὶ τὴν Γαλατικὴν καὶ Γερμανικὴν αὐτήν.

"Εξετάζοντες ἡδη τοὺς νεωτέρους μετὰ τοὺς ἀρχαίους, εὑρίσκομεν ὅτι ἡ ἔμφασις καὶ μεγαλοπρέπεια τοῦ λόγου ἀποκαλύπτουσι τὴν εὐγένειαν τῶν αἰσθημάτων καὶ τὴν σταθερότητα τοῦ χαρακτῆρος τῶν Ἰσπανῶν ἡ δὲ τῶν Ἰταλῶν γλώσσα θαυμάζεται κατὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ἀρμονίαν ὑπὲρ πάσας σχεδὸν τὰς συγχρόνους. Διὰ τοῦτο εἰς τὴν ἀναγέννησιν τοῦ πολιτισμοῦ ἔχρησίμευσεν ὡς ὅργανον φιλολογίας καὶ ἐπιστημῶν καὶ μουσικῆς καὶ πολιτικῆς, καθὼς πληροφοροῦσι τὰ ὄνόματα τοῦ Μακιαβέλου, τοῦ Τάσου, τοῦ Βικῶ, τοῦ Γαλιλαίου, τοῦ Δάντε, τοῦ Σαλβίνη, τοῦ Ἀλγαρότου, τοῦ Φιλαγγέρου, τοῦ Ἀλφιέρη τοῦ Βόλτα, τοῦ Μεταστασίου, τοῦ Φοσκόλου καὶ τόσων ἄλλων. Ἡ δὲ Γαλλικὴ διὰ τὴν εὐκρίνειαν καὶ γλαφυρότητα εὐδοκιμεῖ κατ' ἔξοχὴν ὡς διάλεκτος τῆς κοινωνίας, εἴτε κοινὸν γέ-

εμα εἰς τῶν ἰδεῶν τὴν συναλλαγήν. ἴδιαιτέρως ή δὲ ἀφέλεια τῶν ἐπισημονικῶν καὶ τεχνικῶν ὅρων, καθὼς καὶ ἡ λεπτότης τῶν αἰσθημάτων, τὰ δόποια ἔκφράζει ἀκριβέστατα, τὴν καθισ τῶσι σπουδῆς ἀξίαν. Διὸ τοῦτο κατήντησε παγκόσμιος, ως ἄλλοτε ἡ Λατινική, προτιμωμένη μάλιστα παρὰ τὰς λοιπὰς πάσας εἰς τὰς διπλωματικὰς ἀλληλογραφίας καὶ εἰς τὰς αὐλὰς τῶν ἡγεμόνων ὥστε καὶ Γερμανοὶ συγγραφεῖς δόποιος ὁ Schoell, Ancillon καὶ ἄλλοι ἔγραψαν κατὰ προτίμησιν εἰς αὐτὴν διὰ τὴν σαφήνειαν τῆς δὲ Γερμανικῆς γλώσσης τὴν ἀξίαν ὁμολογούμενην ἦδη παρὰ πάντων ἀναγνώριζομεν. ἀπὸ τὴν τεράστιον πρόοδον ὅλων τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων, μάλιστα δὲ τῶν φιλολογικῶν καὶ ἱστορικῶν ἐν μέσῳ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ γενναίου ἔθνους, τὸ δόποιον τὴν δύμιλεν. Τέλος ἡ Ἀγγλικὴ, ἀν καὶ κακόφωνος συγκρινομένη μὲ τὰς μεσημβρινὰς γλώσσας, ἔχει ὅμως ἀκριβειαν καὶ ἀρετὰς ἄλλας πολλὰς, καὶ πλῆθος ἀμιμήτων συγγραμμάτων καθ' ὅλους τοὺς κλάδους τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας προσέλαβε δὲ καὶ ἀπὸ τὴν Ἐβραϊκὴν, κατὰ τὸν Ἀδισσῶνα [1] ἴδιωτισμούς τινας χάριτος καὶ κομφότητος φυσικῆς καὶ ἐνεργείας, οἵ δόποιοι τὴν ἐτελειοποίησαν. Ἐπειδὴ ἡ Ἐβραϊκὴ θαυμάζεται παρὰ τῶν εἰδημόνων οὐχὶ μόνον ὡς ἡ πρώτη τοῦ ἀνθρωπίνου γένους γλώσσα ἡ τούλαχιστον ὡς ἀμεσος τῆς πρώτης ἀπύγονος, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἴδιότροπον τῆς συνθήκης καὶ τὴν ζωηρότητα [2] μάλιστα δὲ τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὸ ὑφος τῶν φράσεων, αἱ δόποιαι ἐκπλήττουσι τὸν ἀνθρωπὸν εἰς τὸ ὑφος τῶν προφητῶν. "Οθεν οἱ μὲν θεοὶ, ὡς ἦδη ἐρρέθη, ἀν ἔμελλόν ποτε γὰ συναναστραφῶσι μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἔπειτε γὰ λαλήσωσι τὴν γλῶσσαν τοῦ Πλάτωνος οἱ δὲ θυητοὶ ἀπευθυνόμενοι πρὸς τὸν δημιουργὸν δὲν δύνανται βέβαια γὰ μεταχειρισθῶσιν ἀξιοπρεπέστερον καὶ μεγαληγορικώτε-

(1) The Spectator letter No. 405.

(2) Ἡ Ἐβραϊκὴ δὲν ᔁχει πτώσεις ἀλλ' αὖται χαρακτηρίζονται ἀπὸ προτασσομένας τινὰς προθέσεις χρόνους ᔁχει μόνον τρεῖς ἐνεστῶτα, παρωχήμενον καὶ μέλλοντα συζυγίαν δὲ μίαν καὶ ὅλας τὰς πρωτοτύπους λέξεις μογοσυνλλάζους.

ρον ὅργανον παρὰ τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν τῶν Ἱερῶν γραφῶν.

Ἄλλ' ἡ ἀξιοσέβαστος αὕτη γλῶσσα, καθότι ἔχρησίμευσεν ὡς μέσον τῆς Θείας ἀποκαλύψεως πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, δὲν διαφέρει κατὰ τοὺς περὶ περὶ τὰ τοιαῦτα δεινοὺς ἀπὸ τὴν Φαινούσην, ἥτις μεταναστεύσασα μὲ τὴν Αἰγυπτιακὴν, τὴν Περσικὴν, ἵσως δὲ καὶ τὴν Σκυθικὴν εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα ἐμόρφωσε τὴν Πελασγικὴν, ὅθεν κατάγεται ἡ Ἑλληνική.

Μητέρες δὲ ὁμοίως ἄλλων γλωσσῶν ἔχρημάτισαν καὶ ἡ Γοτθικὴ καὶ ἡ Κελτικὴ καταβâσαι ἀπὸ τὴν Κασπίαν θάλασσαν καὶ τοῦ Εὔξείνου τὰ παράλια, διασπαρεῖσαι δὲ διὰ τῶν ἀποικιῶν πρὸς Βορρᾶν καὶ δυσμὰς τῆς Εὐρώπης, ὥστε ἀπὸ μὲν τὴν πρώτην παρήχθησαν ἡ Δακικὴ, Σουηδικὴ, Γερμανικὴ καὶ Σαξωνικὴ, ἀπὸ δὲ τὴν δευτέραν ἡ Σκωτικὴ, Ἡρλανδικὴ καὶ Βρετανικὴ.

Πρὸς δὲ τὸ ἀνατολικοβόρειον τῆς Εὐρώπης ἀνεφύησαν ἀπὸ τὴν Σλαβωνικὴν [εἴτε Σκυθικὴν] ἡ Βοημικὴ, ἡ Σαρματικὴ [Πολλωνικὴ] ἡ Οὐγγρικὴ, ἡ Δαλματικὴ καὶ ἡ Ῥωσσική.

Ἄλλ' αἱ γλῶσσαι αὗται ὡς διώρυγες μεγάλου ποταμοῦ τελευτῶσιν ὅλαι, κατὰ τὰς ἐρεύνας τῶν νεωτέρων, εἰς τὴν Σανσκριτικὴν, εἴτε Βραχμανικὴν ἐκτεινομένην μὲν τὸ πάλαι μέχρι τῶν ὄριων τῆς Κίνας, παύσασαν δὲ πρὸ πολλοῦ νὰ λαλήται, καθὼς τόσαι ἄλλαι.

'Εκ τῶν συγγραφέων, οἵτινες ἐπραγματεύθησαν τὴν περίεργον ταύτην ὑλην οἶον Townsend, on the character of Moses· Jenisch, Comparison of European languages. D. Dewar's Dissertation on language in the Tth. volume of the Edinbunrgh philosophical Transactions κτλ. Fréret, Volney, Latour D' Auvergne. 'Ο Ὁλλανδὸς Ταγκάτης [1] ἀναγνωρίζει τρεῖς ἀρχικὰς γλώσσας τὴν Κιμβρικὴν, τὴν Τευτονικὴν καὶ τὴν Κελτικήν· ἀλλ' αὐτὰς ὅλας ὑπάγει πάλιν εἰς μίαν καὶ μόνην τὴν Σκυθοκελτικὴν

(1) dictionnaire des origines. art. langues.

ἢ Γαλατικὴν ὡς ρίζαν ὥστε κατ' αὐτὸν ἀπὸ μὲν τὴν Κιμβρικὴν ἐγεννήθησαν

1ον. *Η Δανογοτθικὴ* ἢ ἀρχαία *Δανικὴ*, ἢ *Σκανδινογοτθικὴ*, ἢ *Σουηδογοτθικὴ*. [*Η Δανικὴ* καὶ *Σουηδικὴ* περιέχουσαν μέρη τῆς *Γερμανικῆς*.]

2ον. *'Η Νορβεγικὴ* καὶ ἡ *'Ισλανδικὴ*. [Αἱ δύο γλώσσαις αὗται διετηρήθησαν σχεδὸν ἀνόθευτοι.]

'Απὸ δὲ τὴν Τευτονικὴν ἢ ἀρχαίαν Γερμανικήν

A.' *Η Μοισιογοτθικὴ*, ἢ *Αγγλοσαξωνικὴ* καὶ ἡ *Φριξονικὴ*. [*Απὸ τὴν Αγγλοσαξωνικὴν ἐσχηματίσθησαν*.]

B.' *Η Αγγλικὴ* περιέχουσα καὶ *Δανικῆς* καὶ *Νορμανδικῆς* καὶ *Ρωμανικῆς* [*Romane*. λέξεις

1ον. *'Η κάτω Σκωτικὴ* περιέχουσα ὀλιγωτέρας λέξεις τῆς *Ρωμανικῆς*.

2ον. *'Η Βελγικὴ* [*τὸ πάλαι Φλαμανδικὴ*, νῦν δὲ *Όλλανδικὴ*], ἡ *'Ελβετικὴ* [*ἔχουσα σχέσιν μὲ τὴν ἀρχαίαν Γερμανικὴν*], ἡ *Φραγκοτευτονικὴ* ἢ ἡ *Κάτω Σαξωνικὴ*. *Απὸ τὰς δύο ταύτας μεμιγμένας προῆλθεν ἡ νεωτέρα Γερμανική* ἡ δὲ ἀρχαία *Γερμανικὴ* καὶ ἡ *Φραγκοτευτονικὴ* σώζονται μόνον εἰς παλαιὰ συγγράμματα τέλος ἡ ἀρχαία *Φρεσικὴ* [*Φριξονικὴ*] λαλεῖται εἰς τοὺς πεδινοὺς τόπους τῆς *Φρισίας* [*Frise*.]

*'Απὸ δὲ τὴν Σκυθοκελτικὴν ἢ ἀρχαίαν Γαλατικὴν, σωζομένην εἰς τὴν κάτω Βρετανίαν τῆς Γαλλίας καὶ εἰς τὴν Κιμβρίαν [*Galles*] τῆς Αγγλίας.*

Η Σκωτικὴ τῶν ὄρέων, ἡ *Ίρλανδικὴ* καὶ ἡ *Σλαβωνικὴ*, [*ἐπικρατοῦσα* εἰς τὰ ἀνατολικὰ τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τοὺς πρώτους αἰώνας τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς, περιλαμβάνει τὴν *Ρωσικὴν*, *Δαλματικὴν*, *Κροατικὴν*, *Σερβικὴν*, *Ηπειρωτικὴν* [*Αλβανικὴν*], *Ιλλυρικὴν*, *Σαρματικὴν* [*Πολωνικὴν*], *Βοεμικὴν* καὶ *Βενδικὴν*.]

Εύρισκονται δὲ εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τέσσαρα ἄλλα εἴδη γλωσσῶν

1ον. *Η Λιθουανικὴ* καὶ *Λιβονικὴ*.

2ον. *Η Έστονικὴ*, ἡ *Φιννικὴ* καὶ ἡ *Λαπωνικὴ*.

3ον. Ἡ Οὐγγρική.

4ον. Ἡ Ταρταρικὴ καὶ ἡ Τουρκικὴ. [Περιέχουσιν ἵχνη τῆς ἀρχαίας Σκυθικῆς.]

Ἄπὸ τὴν Σκυθοκελτικὴν προσέτι ἐγεννήθη ἡ πρὸ τοῦ Κάδμου Ἐλληνικὴ γλῶσσα, ἥτις συνεμίχθη ἐπειτα μὲν Ἀσιατικὰς γλώσσας ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ἀρχαία Λατινικὴ, ἥτις προσλαβοῦσα τὴν Ἐλληνικὴν ἀπέβη ἡ γλῶσσα τῶν σοφῶν τέλος πάντων αὐτὴ παρήγαγε.

1ον. Τὴν Ἰταλικὴν, Πορτογαλλικὴν Ἰσπανικήν. [Περιλαμβάνουσι δ' αὐταὶ πολλὰς γοτθικὰς λέξεις· αἱ δὲ δύο τελευταῖαι καὶ Ἀραβικάς.]

2ον. Γριζονικὴν, Γαλλικὴν, Σαρδικὴν. [Ἡ Γαλλικὴ σύνθετος ἀπὸ Κελτικὴν καὶ Λατινικὴν περιέχει καὶ πολλὰς Φραγκοτευτονικὰς λέξεις.]

"Οταν διανοηθῶμεν πόσαι γλῶσσαι ἔπινσαν διὰ παντὸς ν' ἀκούωνται καὶ τὰ ἔθνη αὐτῶν οὔτε ἵσως γνωστὰ πλέον ὑπάρχουσιν εἰς ἡμᾶς δικαίως πρέπει να θαυμάσωμεν πῶς ἡ Ἐλληνικὴ διεσώθη εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ἀπὸ αἰώνας ἥδη ἴκανοὺς πρὸ τοῦ Ὁμέρου μέχρις ἡμῶν παράδειγμα μακροβιότητος ὅλως ἵσως μοναδικὸν εἰς τὴν ιστορίαν, καὶ σημεῖον τῶν ἐνδόξων ἔργων, εἰς τὰ ὅποια εἰσέτι περιορίζεται ἡ Ἐλληνικὴ φυλή.

"Οτε ἡ Ἐλληνικὴ γλῶσσα διεσπάρη εἰς τὰς νήσους τῆς Ἐλλάδος εἶχε τὸν τύπον Αἰολικῆς διαλέκτου, μητρὸς τῆς Δωρικῆς [1]. Διαβάσα δ' ἐπειτα εἰς τὴν Ἰωνίαν μετεποιήθη εἰς τὸ ἀβρότερον κατὰ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτόθι λαοῦ, φίλου τῆς ποιήσεως καὶ τῆς μουσικῆς· τέλος ἐλθοῦσα εἰς τὴν Ἀττικὴν ἀπέβη γλῶσσα ἐνεργητικοῦ καὶ φιλοπράγμονος βίου εἰς τὸ στόμα εὐφυοῦς, μεγαλεπηβόλου καὶ ἐμπορικοῦ ἔθνους. Ἐκεῖ δ' ἐπρεπεν ἀναγκαίως νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν συναιρεσιν τῶν συλλαβῶν, τὴν ὅποιαν ἀπήγει ἡ ταχεῖα διεκπεραίωσις τῶν ὑποθέσεων καὶ ἡ ὀξύτης τοῦ πνεύματος τῶν ἀνθρώπων. Καὶ αἱ μὲν Ἀσιατικαὶ γλῶσ-

(1) The Edinburgh encyclopædie. Vol. 16. art. Language.

ται διακρίνονται κατὰ τὸ πλῆθος τῶν συμφώνων· ή δὲ Ἐλληνικὴ εἰς ὅλας αὐτῆς τὰς διαλέκτους ἀγαπᾷ τὰ φωνή-εντα, καὶ ἐκ τούτων πηγάζει ἡ πρώτη ἀρμονία, ἡ ὅποια τὴν χαρακτηρίζει· Αἱ λέξεις αὐτῆς τωόντι ὁμοιάζουσι μὲ τοὺς ἥχους τοῦ αὐλοῦ, ἡ ἄλλου τινὸς ἐμπνευστοῦ ὁργάνου, τοῦ ὅποιου ἡ μελῳδία παρατείνεται εἰς πολύ· ἐνῷ τῶν ἄλλων γλωσσῶν αἱ λέξεις σύντονοι καὶ διάτοροι διὰ τῶν συμφώνων ἀναλογοῦσι μὲ τὴν φωνὴν τῆς κιθάρας κτλ. ἡ ὅποια ἀκούεται ξηρὰ καὶ μόλις ἀκουομένη παύεται. Ἀλλὰ τοῦτο λέγων δὲν δυσκολεύομαι νὰ ἀποδεχθῶ τὴν κοινὴν τῶν σοφῶν φιλολόγων ἰδέαν, ὅτι ἡ Ἐλληνικὴ γλῶσσα ἔδανείσθη πολλὰς ρίζας ἀπὸ τὴν Ἐβραϊκὴν καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν Βραχμανικὴν, περὶ τῆς ὅποιας ἥδη εἴπαμεν θεωρῶ μάλιστα ἐξ ὀλίγων τεμαχίων, ὅσα εἶδον, ως κατ' ἔξοχὴν περίεργον καὶ πιθανὸν νέον τι σύγγραμμα τοῦ K. Eischhoff σπουδάζοντος νὰ ἀποδείξῃ τὴν συγγένειαν τῶν Εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν μὲ τὴν Ἰνδικήν.

Διαμένει δὲ ἡ Ἐλληνικὴ καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους ἡμᾶς· τῶν ἀρχαίων εὐηχος καὶ πλουσία· ὅθεν ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν ἰδέαι πάντη σχεδὸν νέαι ἔρμηνεύονται δὶ αὐτῆς εὐλήπτως, ως ἀνὴρ ἡσαν ἀπ' ἀρχῆς εἰς αὐτὴν γραμμέναις αἱ διάφοροι δὲ τῶν πολιτῶν τάξεις μὲ τὴν νέαν τῶν πραγμάτων καὶ σχέσεων κατάστασιν ἔμαθον νέους ὄρους μόλις γνωσοὺς ἄλλοτε εἰς τοὺς ἐξ ἐπαγγέλματος λογίους· ποιηταὶ δὲ ἀναφαίνονται ἐκ διαλειμμάτων μὲ εὑρυθμὸν στιχουργίαν ἐνταῦτῷ καὶ πνεῦμα γόνυμον· εἰς δὲ τὸ ἀρτισύστατον ἡμῶν Πανεπιζήμιον ἔχομεν καθηγητὰς μαρτυροῦντας τοῦτο διὰ τῶν ἔργων· ἐπειδὴ ὁ μὲν καταθέλγει διὰ τῆς εὐροίας τῶν λύγων ὅχι ὀλιγώτερον παρὰ διὰ τὴν ἐμβρίθειαν τῶν πολιτικῶν γνώσεων πολυάριθμον ἀκροατήριον· ὁ δὲ καὶ ξένος ἔτι ἐκφράζει καθαρώτατα τὰς σοφίας αὐτοῦ περὶ τῶν νόμων ἰδέας· τρίτος δέ τις ἄλλος προωρισμένος ἵσως νὰ μετοχετεύσῃ θετικωτέρας ἄλλας γνώσεις μαθηματικῆς καὶ φυσικῆς καὶ φιλολογίας, εἰς τὰς ὅποιας διαπρέπει, ἔδωκεν ὄντα πρόσφορα καὶ γλαφυρὰ εἰς ἀφηρημένας ἰδέας, καὶ ἐδη-

μιούργησεν ὄλόκληρον λεξικὸν τῆς ἀνίκμου καὶ νεφελώδους· ἐπιστήμης, τὴν ὅποιαν ἐκληρώθη νὰ παραδίδῃ.

Ἡ ἑτυμολογία τῶν γλωσσῶν ὑπάρχει πρᾶγμα πολὺ σπουδαιότερον, παρὸ σον κοινῶς φανταζόμεθα, καὶ δὲν ἐπρεπε νὰ καταφρονήται ως ἔργον ἀπλοῦν τῶν γραμματικῶν· ἐπειδὴ μία μόνη λέξις ἐνίστηται ἀνακαλύπτει ὄλόκληρον φιλοσοφίας σύνημα. Οὕτω π. χ. τὸ ὄνομα ψυχὴ, τὸ ὅποιον οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἔδωκαν εἰς τὸ ἄϋλον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως μέρος σημαίνει τὸν πυραύλην εἴτε τὴν πεταλούδαν· ἐπειδὴ οἱ εὐσεβεῖς ἐκεῖνοι ἄνδρες ἐπίστευον εἰς μέλλουσαν ζωὴν ἄλλην, τῆς ὅποιας ἡ ψυχὴ γίνεται σύμβολον, ως ἐπιζώσα μετὰ τὸ σῶμα, καθὼς μετὰ τὴν κάμπην ὁ πυραύστης· ὅθεν ὁ Δάντης, Βαλὺς εἰς τὰ μυστήρια τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας, ἔξεφρασεν ἀγχιωτάς τὴν ἰδέαν ταύτην·

Non raccorgete voi che noi siam vermi.

Nati a formar l' angelica farfalla

Che vola alla giustizeia senza schermi.

Purgatorio Canto 10.

Ἐξ ἐναντίας δ' οἱ Ἀρωμαῖοι ἐσήμαινον τὴν ἄϋλον οὐσίαν τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῆς λέξεως anima, spiritus ἀποδεικνύοντες οὔτως, ὅτι γῆσθάνοντο μὲν τὴν ὑπαρξίν τοῦ τοιούτου ὄντος, ἀλλὰ δὲν ἐννόουν οὔτε τὴν φύσιν οὔτε τὸν εὐγενῆ προορισμόν του· ὥστε ἐκ τούτου μόνου τοῦ παραλληλισμοῦ δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν τὰς ψυχολογικὰς δόξας τῶν δύω τούτων λαῶν. Οἱ Ἑλληνες πάλιν ὠνόμασαν θεὸν τὸν ποιητὴν τοῦ παντὸς ἀναμφιθύλως παρὰ τὸ θέω, τὸ ὅποιον ἀναφέρει τὸν νοῦν εἰς τοὺς παλαιοὺς ἐκείνους χρόνους, ὅτε ἐλάτρευον οἱ ἀνθρώποι τὰ θέοντα εἴτε περιτρέχοντα τὸ ἄπειρον διάστημα τοῦ κόσμου ἀστρα· καὶ ἡ μὲν λατρεία αὗτη ἐξέλιπε πρὸ αἰώνων, ἡ δὲ λέξις διέμεινεν ὡς μαρτύριον τῆς παλαιᾶς ἐκείνης ἀπάτης. Ὁμοίως δ' ἔτι οἱ χριστιανοὶ θαυμάσαντες, φαίνεται, περισσότερον τὴν δύναμιν μεταξὺ τῶν ἄλλων ἴδιοτήτων τοῦ θεοῦ, ἐκάλεσαν αὐτὸν κύριον domiuns. Τὸ ἀνάπαλιν δὲ οἱ Τευτονικοὶ λαοὶ ἐτίμησαν ἀξιοπρέπετερον τὸν θεὸν σημαίνοντες αὐτὸν διὰ τῆς ἀγα-

Θότητος ἐπειδὴ οἱ μὲν Ἀγγλοι god, οἱ δὲ Γερμανοὶ gott τὸν ὀνόμασαν ἀλλ’ οἱ νεώτεροι σοφοὶ εὐρῆκαν σχέσιν τὰ μεταξὺ Γερμανικῆς καὶ Περσικῆς, εἰς ταύτας δὲ τὸ god ἐσήμαινε βασιλεύς· ἀλλὰ γνωρίζομεν ὅτι οἱ βασιλεῖς ἐλατρεύοντο ως θεοί.

Διὰ τῆς τοιαύτης ἐρεύνης ἐνδέχεται ποτε νὰ εὔρωμεν εἰς τὰς γλώσσας τὰ ἔχνη καὶ τῆς προύδου τῶν τεχνῶν, καθὼς ἡδη εὑρίσκομεν ἀμυδρά τινα τῶν δοξασιῶν σημεῖα. Οὕτω π. χ. ὅλη ἡ ἴστορία τῆς γραφῆς καὶ τῶν εἰς τοῦτο παρὰ τοὺς ἀρχαῖος χρησίμων εὑρίσκεται εἰς λέξεις τινὰς συνήθεις. Ἡ Γαλλικὴ λέξις papier σημαίνουσα τὸν ἀπλοῦν χάρτην ἐνθυμίζει τὸν πάπυρον τῆς Αἴγυπτου, ὅστις τὸ πάλαι ἐξεπλήρου τὴν αὐτὴν χρείαν ὁμοίως δὲ καὶ ἡ λέξις βίβλος περιέχει τὴν ἴστορίαν τοῦ παλαιοῦ τρόπου τῆς γραφῆς ἐπὶ φλοιοῦ δένδρων· ἐπειδὴ κυρίως σημαίνει τῷ φόντι φλοιὸν ἡ δέσμην φλοιοῦ φιλύρας ως τὸ παρ’ ἡμῖν Ἰταλιστὶ καδέρνο· ἀλλ’ ἡ πρωτότυπος σημασία αὗτη ἐξέλιπε τόσον, ὥστε ὀλίγοι, πάνυ ὀλίγοι βεβαίως τὴν ἐφαντάσθησαν. Λέγομεν δὲ προσέτι καὶ φύλλον χαρτίου ἐπειδὴ ἄλλο τε εἰς φύλλα δένδρου οἱ ἀρχαῖοι ἔγραφον καὶ εἰς αὐτὰ ἐξεδίδοντο μάλιστα οἱ χρησμοὶ, ως ὑπαινίττεται καὶ ὁ Βιργίλιος

. . . Foliis tantum ne carmina manda
Ne turbata volent rapidis ludibria ventis
Æneid. Lib VI.

Ἡ λέξις style εἰς τὸ γαλλικὸν σημαίνουσα τὴν γλυφίδα, μὲ τὴν ὃποιαν ἔγραφον εἰς κηρόπαστον πινάκιον, διέμεινε δηλοῦσα μεταφορικῶς τὴν φράσιν τέλος τὸ volume ὁ τόμος [volumen=rouleau] διδύσκει ὅτι οἱ παλαιοὶ ἐτύλιττον τὰ χειρόγραφα περὶ ράβδον τινὰ σιδήρου ἢ ξύλου, ως τὴν σπαρτιατικὴν σκυτάλην.

Ἄλλὰ καὶ εἰς τὰς ἄλλας γλώσσας εὑρίσκει τις τὴν αὐτὴν, οὕτως εἰπεῖν, ἀρχαιολογίαν· ὅθεν οἱ Γερμανοὶ ὀνομάζουσι buch τὸ βιβλίον ἐνταῦτῷ καὶ τὴν φηγὸν, (Buche) ἐπειδὴ τὰ πρῶτα δοκίμια τῆς γραφῆς εἰς τὴν Γερμανίαν ἐγένοντο, κατά τινας, καὶ ἀπὸ σανίδια φηγοῦ τὸ δὲ τῶν

"Αγγλων book παράγεται ἀπὸ τὴν τευτογικὴν ρίζαν τὸ θεο-
καὶ bog σημαίνουσαν τὴν φηγόν.

'Αλλ' ἥδη αἰσθάνομαι ὅτι ἐμακρύνθην τοῦ προκειμένου,
ὅτεν καταπαύω τὸν λόγον ἐνταῦθα, ἐπειδὴ τὰ εἰρημένα ἥδη
ἀρκοῦσι καὶ καθ' ἑαυτὰ γὰρ ἀποδείξωσι τὸ γένος τῆς ὡφε-
λείας καὶ τὴν δύναμιν τοῦ λόγου εἰς τὸν ἄνθρωπον.

N. A.
